

SHET TILINDE SÓYLEW KOMPETENSIYASIN RAWAJLANDIRIWDA MEDIATEKNOLOGIYALARDIN' ÁXMIYETI

Nurabullaeva Kamila Joldasbaevna

*Ájiniyaz atindađı Nókis mámleketlik pedagogika instituti 1-kurs
doktoranti*

DEVELOPMENT OF SPEAKING COMPETENCE USING MEDIA TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE

Nurabullaeva Kamila Joldasbaevna

*First year doctoral student of the Nukus State Pedagogical Institute
named after Ajiniyaz*

РАЗВИТИЕ РАЗГОВОРНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕДИАТЕХНОЛОГИЙ НА ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКАХ

Нурабуллаева Камила Жолдасбева

*Докторант 1 курса Нукусского Государственного
педагогического института имени Ажинияза*

rysbajbekimbetov@gmail.com

[com](http://www.rysbajbekimbetov.com)
<tel:+998934598818>

Annотaciya: *Socialliq tarmaqlardın ishinde eń bir belgilisi bul - YouTube hám bul kóp ǵana abzallıqlarǵa iye, ásirese shet tilin úyreniwde bul judá maqul keledi. Bul maqalada YouTube socialliq tarmagınıń ulıwma bilim beriw mektebindegi 7-klass oqıwshılarınıń sóylew kónlikpesin rawajlandiriwǵa qaratilǵan. Maqaladaǵı baqlawlarǵa kóre YouTube oqıwshılardıń sóylew kónlikpesiniń jaqsilaniwına kómek beredi hám shet tilin úyreniwge bolǵan qızıǵıwshılǵın arttıradi, sebebi oqıwshılar óz smartfonlarinan YouTube videoların hár qanday orınlarda qollanıwi múmkin.*

Tayanish sózler: *YouTube, socialliq tarmaq, innovaciya, kommunikaciya, emocia, mimika, prezentaciya.*

Annotation: *YouTube is the most popular social network and it has many advantages, especially when learning a foreign language. This article focuses on the development of speaking competence on the YouTube social network. The comments in the article show that YouTube helps 7 grade students improve their speech competence, and it increases their interest in learning a foreign language, because students can use their smartphones to watch YouTube videos at any place and time.*

Key words: *YouTube, social network, innovation, communication, emotion, mimicry, presentation.*

Аннотация: *Самой популярной из социальных сетей является YouTube и она имеет множество преимуществособенно полезна при изучении иностранного языка. В данной статье основное внимание уделяется развитию разговорной компетенции в социальной сети YouTube. Исходя из представлений статьи, служит для улучшить речевую компетентность 7 класс учащихся и повысить их интерес к изучению иностранного языка, поскольку студенты могут использовать свой смартфоны для просмотра видео на YouTube в любое время.*

Ключевые слова: *YouTube, социальный сети, инновация, коммуникация, эмоция, мимика, презентация.*

Kirisiw

Til bul óz ara baylanis qurali. Til arqali insan ózge insan menen baylanis ornata aladi. Baylanis qurali sipatında til hár bir insan tárepinen ázge bir insańǵa oy pikirlerin, sezimlerin eki usilda jazba

yaki awizeki usilda bayan etiwı múmkin. İnsanlar til quralın paydalanbastan turip bir biri menen baylanis ornatan halda álbette málim bir qiyinshılıqlarǵa dus keledi. Qosımsha qılıp aytqanda insan tildi qollanıwi nátiyjesinde ol insandıń oy órisiniń qay

dárejede keńligin biliw múmkin sebebi til-insanlar biliminiń ólshemidur. Ilm pán-hár qanday mámlekettiń búgingi kúnin hám keleshegin belgileydi [1:4]. Ilm pándi rawajlandiriwda media qurallardıń qosqan úlesi búgingi kúnde joqari dárejede, sonday-aq socialliq tarmaqlar keńnen tarqalğan. Innovaciya hám kreativ mediadan paydalanıw shet tilin úyreniwde bir qansha jeńillikler keltirip shıǵaradı. Úyreniw jumisin alıp bariwdan maqset oqıwshılardıń kewlin kóteriw hám sabaqti mazmunlı qılıp ótkeriw. Birlesken milletler shólkeminiń bilimlendiriw, ilm pán hám mádeniyat shólkemi sipatında YUNESCO rawajlangan hám rawajlanıp atırǵan mámleketlerde jaslardı zamanagóy ómirge tayarlaw hám bilim rawajlanıwına salmaqlı úles qosıw ushin zarúr bolǵan eń jaqsı shárt sharayatlarǵa iye ekenligi aniqlandı. Tildi úyranıwdegi maqsetlerdiń biri-kúndelikli sóylewde de sol tildi qollana alıw, biraq olar mektepten universitetke shekem úyrengen bolıwına qaramastan hár bir adam qollana almawı múmkin. Ásirese nemis tili kúndelikli turmista jiyi ushıraspaydı, sonıń ushında shet tilin úyreniwde YouTube videoların kúndelikli kórip bariw maqsetke muwapıq. Házirgi kúnde ulıwma bilim beriw mekteplerindegi muǵallımlar shet tili tilin oqıtwıwda grammatikaǵa ko'biyek diqqat awdaradı, biraq oqıwshılardıń sóylew qabiletiniń rawajlanıwında áhmiyetli. Sóylew-kommunikaciyanı ornatiwda áhmiyetli esaplanadı, insanlar sóylew arqalı bir qansha informaciyanı ańsat alıwı múmkin. Biraq ulıwma bilim beriw mekteplerindegi mektep oqıwshıları kúndelikli turmısqa tán bolǵan real waqıyalardan shet tili tilinde kóp ameliyat alıp barmaydı klasstaǵı sóylesiwler menen ǵana sheklenedi. Bul oqıwshılardıń sóylew qabiletin kóp rawajlandırmaydı. Oqıwshılardıń sóylew qabiletiniń rawajlanıwına tásir etiwshi bir neshe faktorlar bar bolıp, birinshiden sabaq waqtında jeterlishe waqıttıń bolmawı. Ekinshiden oqıtwıwshi sabaq waqtında shet tilinde sol kúngi sabaqqa say shınıǵıwları durıs shólkemlestirmewi, úshinshiden oqıtwıwshılardıń sabaq úyretiwde sirtqi faktorlardıń unamsız tásirini. Multimediani tiykarǵı islenetuǵın tarawlarınan biri - tálim sistemasi [3:57].

Bazi oqıwshılar shet tilinde sóylesiw júda qiyin dep esaplaydı [4:18]. Bul jaǵdayda bir neshshe sebepler keltiriw múmkin: gruppa bolıp keliwi, bazi háriplerdiń úziliske ushirawı, jazılǵan formadaǵı

sózler oqılǵanda basqa bolıp oqılıwı, ayılǵan sózge say til say halında jetkizilmewi, sózge pát túsiwi, ritm, intonaciya hám óz ara baylanıs ornatiwı.

Maǵlıwmat aliwdaǵı qiyinshiliq teksti oqıw waqtında aniqlanadı, oqıw texnikasi hám til materialları qiyinshiliqlari orınlangan shınıǵıwlar esabınan alınadı [2:260].

Adebiyatlar izertlewleri hám metodologiyasi

Házirgi dáwirde texnologiya shet tilin kúndelikli úyreniw ushin eń áhmiyetli sheshim bolıp tabıladı. Video, audio, prezentaciya úyretiw hám úyreniw processlerinde eń kóp ushiraytuǵını bolıp esaplanadı. Aqırǵı waqıtları socialliq tarmaqlar júda keń tarqalǵan esaplanadı, olar ózleriniń smartfonlarınan socialliq tarmaqlarǵa hár kúni kire aladı. Bul social tarmaqlar ishinde eń keń tarqalǵanı YouTube tarmaǵı bolıp esaplanadı. YouTube dúnyadaǵı eń úlken vebsaytlardıń biri. YouTube 2005-jılı Chad Hurley, Steve Chen, Jawed Karim tárepinen jaratılǵan. YouTube videoları tarqatıwshi vebsayt bolıp, bul vebsayt videoları júklep aliwǵa, kóriwge hámde ózge insanlarǵa úlesiwde qollanıladı. Kópshilik insanlar YouTube vebsaytınan zawiqlanıw ushin hám informaciya alıw ushin, hátteki bazıları pul islew ushin qollanıladı. Oqıwshılar YouTube dan shet tilin úyreniw maqsetinde qollanıladı. Ol jerde kóplegen shet tilin rawajlandırıwshi kanallar bar bolıp, oqıtwıwshılar ózlerine mútajlıǵına maqul bolǵan videoni saylap alıwı múmkin. Bul jerde birneshshe klassta qollanıwı múmkin bolǵan video texnikalar tásirleri bar, olar:

- a) Bunda oqıwshılar bir videoni tamashalaydı, oqıtwıwshi videodaǵı maǵlıwmatlarǵa baylanıslı sorawları doskaǵa jazıp beredi. Oqıwshılar videoni kórip otırǵan waqtında sorawlarıń juwabın jazıp aladı, sorawlarǵa awızeki formada juwap beriwleri múmkin boladı.
- b) Oqıtwıwshi bazi sózlerge hám sóz birikpelerine túsinik beriw maqsetinde videoni pauza qılıp qoyadı, oqıwshılardıń diqqatin tartıw maqsetinde tamashalanıp atırǵan video haqqında sorawlar beredi.
- c) Oqıtwıwshi dawıssız rejimdegi videoni qoyadı hám oqıwshılardan video qaharmanlarınıń ózin uslap tutıwı, videoda ne haqqında sóz barıp atırǵanlıǵı videodaǵı qaharmanlardıń óz ara sawbeti haqqında pikirlerin soraydı.

- d) Dawis bar biraq kórinis joq bolǵan shiniǵiw. Bunda oqiwshilar videonıń tek ǵana dawisin esitedi al videodaǵı kórinisti kórmeydi. Bul shiniǵiw dawamında esitken dialoglari tiykarında ne haqqında gáp berilip atırǵanlıǵı soraladı.
- e) Qaytalaw hám rolli oyınlar. Oqıtwshi videodaǵı qaharman qollanǵan bazi bir qiyin dep sanalǵan sóz birikpelerin qollanǵan halda saxnaliq kórinis shólkemlestiriledi. Bul shiniǵiw olardıń ózleriniń jaman minez xulqın dúzetiw ushında imkaniyat bolip tabiladı.
- f) Qayta aytıp beriw shiniǵiwi. Bul shiniǵiwda oqiwshidan ótken sabaqta tamashalanǵan video haqqında sorawlar juwap beriw yaki qayta aytıp beriw soraladı.
- g) Toliqtiriw shiniǵiwi. Bul shiniǵiwda oqiwshiniń sóylew kónlikpesin rawajlandiriwǵa úlken diqqat awdarılǵan. Tamashalanǵan videoǵa tiykar diskussiya alıp bariladı hám hár bir oqiwshi óz pikirini aytadı.

Sóylew kónlikpesin asiriw boyınsha YouTube videosi haqqındaǵı maǵliwmatlar jańalıq emes, bazibir bir aldingi izertlewshiler álle qashan YouTube vebsaytinin abzallıq tárepleri haqqında keltirip ótken. Birinshi izertlewlerde YouTube videolariniń shet tili tilindegi taza sózlerdi úyreniwde, olardi dawis shıǵarıp aytıwda, shet tili tilinde gáp qurawda paydalanǵan. Ekinshi izertlewshi media texnologiyasi sipatında YouTube videolari qollanıp sabaqti zawqlı qilip ótkiziw maqsetinde rolli oyınlar hám diskussiya formatlarin keltirip ótti. Úshinshi izertlewlerde bul YouTube vebsaytinin tanis emes sózlerdi tez yadlap aliwdaǵı áhmiyetli tárepleri haqqında aytıp ótken. Tórtinshi izertlewshi óziniń izertlewlerinde sóylew kompetenciyasiniń rawajlanıwında YouTube vebsaytinin paydali hám zıyanli tárepleri haqqında aytıp ótken.

Natıjeler

Bul izertlewde YouTube vebsaytinan paydalanıp oqiwshilarǵa shet tilindegi taza sózlerdi úyretiw maqset etilgen. Shimbay rayonındaǵı 38-sanli uliwma orta bilim beriw mektebiniń 7-“a”,-“b” klass oqiwshilarin salıstırıp kóridi. Oqiwshilardi eki gruppǵa bólip bir gruppǵa har sabaqta YouTube vebsaytinındaǵı video qoyıp berildi, bul videodaǵı sóz

birikpeleri ayırıqsha atap úyretildi. 7 sabaq dawamında 7 túrli video qoyıp berildi, videodaǵı sóz birikpeleri oqiwshilarǵa tanıstırıldı.

Al qalǵan ekinshi yarimina dásturiy usilda taxtaǵa jazılıp tap sol videodaǵı taza sóz birikpeleri oqiwshilarǵa úyretildi. 7 sabaq dawamında hár eki gruppada baqlanıp barıldı hám eki gruppada test alıǵanda videoǵa tiykarlanıp taza sóz úyrenilgen gruppa kórsetkishi joqari boldi, sebebi real videoǵa tiykarlanıp sóylegenin kórgeninde qaharmaniń emociyasi, mimikalari, qol háreketi bárshe bárshe diqqatti tartadı. Al dásturiy usilda yaǵniy doskaǵa jazıp, hesh qanday multimedia qurallarisiz taza sózler úyretilgende oqiwshilardiń sapa kórsetkishi tómen boldi.

Izertlewlerden bizge málim YouTube vebsaytinin sóylew kónlikpesin rawajlandiriwda qollanıwdıń paydali hám zıyanli tárepleri bar.

YouTube vebsaytin qollanıwdıń paydali tárepleri:

YouTube hár qanday pándi úyretiw hám úyreniw processinde kóp ǵana úles qosadı. YouTube daǵı shet tili tilindegi video oqiwshilardiń esitiw sóylew kónlikpesin rawajlandirip qoymastan shet el mádeniyatin úrip ádetlerin, jasaw tárizin úyreniwinede imkan jaratadı, jergilikli adamlar tárepinen esittirilgen dialoglar úyreniwshilardiń shet tilin ózleriniń kúndelikli ibaralarında qollay aliwina imkan jaratadı. Nemis tilin, sonday-aq basqa shet tilin úyretiwshiler ushında bul videolar tayar kórgizbeli qural bolıp esaplanadı, sabaqlıq kitaplarǵa qosımsha resurs bolıp esaplanadı. YouTube videolari oqiwshilardiń shet tilin úyreniw procesin qizikli bolıwin támiyinleydi.

Bul mashqala oqitwshilar tárepinen juz beredi, sabaq dawamında hár bir oqiwshida teńdey hámmesine birdey sóylew kónlikpesin rawajlandiriwǵa qiyinshiliq tuwilatúǵinlıǵı aytıp ótilgen. Sol sebepli oqitwshilar oqiwshilar texnologiyalardan paydalanǵan halda diqqatin tartıwdı duris dep esaplaǵan. Oqiwshilar úyreniwdiń hár túrli uyreniw stillerine iye, texnologiyadan paydalanıw hár biri ushin tuwri keliwi múmkin [5:115].

Oqiwshilar YouTube videolarinan klass xanasi ishinde hám sirtında da qollanıwi múmkin. Oqiwshilarda sóylew kónlikpesin rawajlandiriw tek klasstaǵı úyreniw waqti menen sheklenip qalmawı tiyis, sebebi sabaq waqti sheklengen bolıwi

múmkín, bazida oqitiwshilar sabaq dawamında video qoyılıp ol tánepis waqtında da dawam etiwí múmkín. Oqiwshilardıń sóylew shiniǵıwların orınlap atırǵan waqtında olar oqiwshilardıń aldına shıǵıp sóylewge bolǵan isenimi joqlıǵı sebepli bir qansha mashqalǵa dus keledi sonday-aq olar qate so`ylep qoyıwdan da qaweterleniwí múmkín. Bazi oqiwshilar oqitiwshi sabaq waqtında qollanǵan materiallardı da túsiniwge qıynaladı. Al YouTube veb saytınan paydalanıw hár bir jerde hám hár bir waqıtta qolaylı bolıp tabıladi, úyreniwshilerde sonday-aq videolardı júklep alıw, dostısına úlesiw hám takırarlap alıw imkanıyatında bar boladı.

YouTube veb saytınan paydalanıwdıń zıyanlı tárepleri:

Bir qansha unamli tásirlerine qaramastan zıyanlı tárepleri de bar. YouTube videolarınıń hámme side ilm úlesiwge qaratilǵan emesligi. Bul videolardıń hámme side qiwshilardıń jasına, úrp ádetine hám mádeniyatına tuwri kelmewi múmkín. Al bul mas kelmeytuǵın videolarda oqiwshilar tárepinen tamashalanıwı múmkín. Bazida óz dárejesine tuwri kelmewi múmkín.

YouTube videolarınıń bazıları úyreniwshilerdiń diqqatin ańsatǵana shalǵıtwı múmkín. YouTubeda sonshelli kóp qizıqlı kewil ashar videolar bar misal ushin:muzika, oyınlar, filmler hám taǵıda basqa kewil ashar kórsetiwler. Úyreniw sapsın bul videolar bir qansha tómenletedi hám bul videolardı tamashalap waqtın kóp sarplap qoyıwına sebepshi boladı.

Oqitiwshilar yaki ata-analar hámme waqıtta da perzentin qadaǵalay almawı múmkín. Oqiwshilar YouTubedan qalegen orında hám qalegen waqıtta óz kompyuterlerinen yaki smartfonlarınan paydalana alıwı múmkín. Sol sebepli oqitiwshi hám ata-

analardıń oqiwshilardıǵa duris jónelis beriwí hám duris túsiniq beriwí tiyis boladı.

Juwmaqlaw

Sóylew kónlikpesi baylanis ornatiw qurallari arasındaǵı eń ahmiyetli soǵan qaramay barliq oqiwshilarda shet tilinde sóylew kónlikpesin rawajlandiriwǵa birdey qizıǵa bermeydi, kópshilik oqiwshilar shet tilinde sóylesiwdi úyrenip atırǵanda ózlerin zerikken sezinedi. Oqitiwshilar bul mashqalani YouTube videolarınan olardıń sóylew kónlikpesin asiriw maqsetinde qollanadi hám olar sóylew kónlikpesin rawajlandiriwda ahmiyetli ekenligin atap ótedi. YouTube hár bir sabaqqa maslasiwshań multimedia qurallarınıń biri, ol úyreniw procesiniń zawqlı bóliwına hám oqiwshilardıń shet tilin úyreniwge bolǵan qizıǵiwshiligın arttiriwǵa úles qosadi. YouTube videolarınıń bir qansha abzallıqlarına qaramastan onnan oqiwshilar paydalanǵan waqıtta oqitiwshi yaki ata-analar tárepinen qadaǵalawǵa aliniwi kerek.

Ádebiyatlar:

1. “Xalq tálimi” ilmiy-metodik jurnali. Sh.M.Mirziyoyev. “Ilm mashaqqat, mas’ulyat va majburiyat”. 2021.
2. J.Jalolov. “Chet til o`qitish metodikasi”. O`qituvchi nashriyoti, 1996.
3. J.S.Ótepbegenov. “Tálimde xabar texnologiyalari”.-Tashkent. Yosh avlod matbaa-2022.
4. H.D.Brown. Teaching by principles an Interactive Approach to Language Pedagogy, 1994. New Jersey A. Paramount Communication Company.
5. M.R. Ahmadi. The Use of Technology in English Language learning: A literature Review. International journal of Research in English Education. 2018.

